

УДК 338.24.01

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-15

МАРГАСОВА В. Г.

Національний університет "Чернігівська політехніка"

ЯВОРСЬКА О. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ БІОЕКОНОМІКИ

У публікації розглядається проблема управління інтелектуальним капіталом підприємства в умовах розвитку біоекономіки за результатами огляду та систематизації наукової літератури з питання теоретико-методологічних засад еволюції теорії інтелектуального капіталу та особливостей нематеріальних активів підприємства як об'єкта управління в системі корпоративного менеджменту. З урахуванням основних функцій та запропонованої моделі інтелектуального капіталу підприємства визначено підходи, принципи, положення та функції системи управління даним активом підприємства. Проблема прогностичності та результативності впровадження системи управління інтелектуальним капіталом підприємства може бути вирішена через глибоке пізнання сутності, специфічності, унікальності природи та особливостей генези кожного складового елементу інтелектуального капіталу підприємства та пізнання механізмів їх синергічної взаємодії. Передбачається, що практична реалізація концепції формування, управління та ефективного використання зеленого інтелектуального капіталу підвищить якість управління корпоративним інтелектуальним капіталом в умовах зеленого підприємництва.

Ключові слова: інтелектуальний капітал підприємства, методологія управління, біоекономіка.

MARHASOVA V.

Chernihiv Polytechnic National University

YAVORSKA O.

Kyiv National Linguistic University

THE METHODOLOGY OF THE INTELLECTUAL CAPITAL MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE IN THE BIOECONOMY

Economized definition of the intellectual capital of the enterprise has been done as an effective tool for making a profit and increasing the financial capital of shareholders contradicts the modern direction of economic thought in the post-industrial development of society with a social dominant of possible spectra of economic development - the bioeconomy. The structure and methods of assessing the level of the intellectual capital development have been debatable, and the existing ones have been not sufficiently reflecting the features of this asset in the field of green entrepreneurship, service sector, the definition of mechanisms for managing the development of the social capital of green enterprises. Our study has been involved solving the following tasks: review and systematization of scientific literature on the theoretical and methodological foundations of the evolution of the theory of the intellectual capital of the enterprise; definition of features of intangible assets of the enterprise as an object of management in the system of corporate management; the determination of the main functions of the intellectual capital of the enterprise, taking into account the importance of such for the development of green entrepreneurship; presentation of the model of the intellectual capital of the enterprise at the present stage of development of the theory of intellectual capital of the enterprise, as well as approaches, principles, provisions and functions of the management system of the intellectual capital of the enterprise in the modern bioeconomy. Effective management of the intellectual capital of the enterprise opens strategic prospects for its development, as it helps to increase competitiveness, innovation and investment attractiveness. The practical implementation of the concept of formation, the management and effective use of green intellectual capital have been will improve the quality of the corporate intellectual capital management in green entrepreneurship. The problem of predictability and effectiveness of the management system of the intellectual capital of the enterprise can be solved by a deep knowledge of the nature, specificity, uniqueness of nature and features of the genesis of each component of the intellectual capital of the enterprise and the knowledge of mechanisms of synergistic interaction. the ability to self-sustain and self-development acquire the principle of systematization and complementarity.

Keywords: intellectual capital, management methodology, bioeconomic.

Постановка проблеми. Економізоване визначення інтелектуального капіталу підприємства лише як дієвого інструменту отримання прибутку та примноження фінансового капіталу акціонерів суперечить сучасному напрямку розвитку економічної думки у рамках постіндустріального розвитку суспільства з соціальною домінантою можливих спектрів розвитку економіки – біоекономіки [15]. В контексті теорії ресурсів організації та теорії динамічних можливостей конкурентні переваги постають шляхом конфігурації ресурсів та інтеграції екологічної стійкості у бізнес-стратегію (стійкість визначається як здатність до зелених інновацій, виробництва кардинально нової/значно вдосконаленої екологічної продукції, створення нових категорій екопродуктів та реагувати на нові (екологічно пов'язані) потреби споживачів, нові "зелені" ринки) [16, 22, 25]. Інтелектуальний капітал організації формується спільними індивідуально-творчими зусиллями і за своєю природою є соціальний, протє, таке бачення не знаходить належного представлення в сучасній методології та структуризації нематеріальних активів підприємства. Наукова проблематика постає у вирішенні протиріччя між потребами вітчизняної біоекономіки у своєму становленні та конкурентному розвитку на основі ефективного управління зеленим інтелектуальним капіталом підприємства (далі ЗІКП), та відсутності відповідної адаптованої до українських реалій теорії та методології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На етапі формування знань економіки Т. Сакайя зазначав, що вартість створена знаннями, залежить від суб'єктивних факторів (людських та соціальних), а сам характер формування цінності знаннями є креативно-динамічний, відтак, відсутній традиційний рух, коли ціни наближуються до витрат і саме це є фундаментальною відміною інтелектуального капіталу від матеріальних товарів та послуг; що у свою чергу формує проблему різких коливань – одномоментність щодо вартості товарів та послуг [8, с. 367]. До проблеми дослідження методів оцінки та формування інтелектуального капіталу зверталось чимало науковців (Т. Стюарт, К.-Е. Свейбі, Т. Стюарт, Л. Едвінсон, О. Грішнова, О. Кендюхов, О. Собко та інші) [4, 6, 9, 10, 12, 20]. Однак, методологічні та методичні проблеми управління, обліку, оцінки та виміру інтелектуального капіталу в умовах розвитку та становлення біоекономіки, рівно як і процесу його трансформації у інші види активів та форми капіталу є невирішеними. В силу природи даного активу, що обумовлюється такою вагомою складовою як людський капітал, а також особливостей розвитку вітчизняного зеленого підприємництва, існує проблема адаптації теорій організаційного управління до наших реалій. Дискусійними постають питання структури та методики оцінки рівня розвитку інтелектуального капіталу, а наявні – недостатньо відображають особливості даного активу у сфері зеленого підприємництва, сервісної сфери, визначення механізмів управління розвитком соціального капіталу зелених підприємств.

Формулювання цілей статті. Наше дослідження передбачає вирішення таких завдань: огляд та систематизація наукової літератури з питання теоретико-методологічних засад еволюції теорії інтелектуального капіталу підприємства; означення особливостей нематеріальних активів підприємства як об'єкта управління в систему корпоративного менеджменту; визначення основних функцій інтелектуального капіталу підприємства з урахуванням значення такого для розвитку зеленого підприємництва; представлення моделі інтелектуального капіталу підприємства на сучасному етапі розвитку теорії інтелектуального капіталу підприємства, а також підходів, принципів, положень та функцій системи управління інтелектуальним капіталом підприємства в умовах сучасного розвитку біоекономіки.

Виклад матеріалу. Управління інтелектуальним капіталом – інструмент, правильне застосування якого розширює вузькі міжфункціональні канали організації та надає можливості формувати та розвивати даний актив. Механізм управління інтелектуальним капіталом є складною системою. Зокрема нами приймається, що система управління – упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечує стійке функціонування та розвиток об'єкта управління; а також це форма розподілу та кооперації управлінської діяльності, у рамках якої здійснюється процес управління за відповідними функціями, що спрямований на вирішення певних завдань та досягнення намічених цілей [7, 11]. Успішність управління даним активом як рівним іншому, обумовлюється розробкою стратегії розвитку підприємства, яка є власне унікальною для кожної організації, що в свою чергу вимагає власну концепцію використання нематеріальних ресурсів. Також основою успішного управління даним активом є узгодженість методів управління інтелектуальним капіталом з загальноорганізаційною менеджерською політикою та адекватність якості активів підприємства. Результати спеціальних досліджень та власний практичний досвід засвідчили, що вирішення проблеми удосконалення управління інтелектуальним капіталом підприємства для зеленого підприємництва виглядає малоефективним без розробки методологічного підходу до управління ЗІКП в умовах становлення біоекономіки. Зелений інтелектуальний капітал розглядається нами як креативний аттрактор розвитку підприємства, що набуває таких якостей за умови синергічного ефекту, що генерується просоціальним “зеленим” інтелектуальним середовищем організації; а також як фактор мінімізації не лише корпоративних, але й виробничих ризиків та витрат; фактор залучення інвестиційного капіталу. ЗІКП постає також унікальною конкурентною перевагою сучасної біоекономіки, що має власні специфічні властивості та характеристики, які дозволяють за умов ефективного використання, посилювати позиції підприємства в умовах біоекономіки. Важливою умовою успіху реалізації системи управління інтелектуальним капіталом є системна узгодженість взаємодії окремих процедур такої. Особливості практичної реалізації системи управління інтелектуальним капіталом підприємства обумовлюється активізацію багатьох компаній інвестиційного процесу не лише в основні фонди чи матеріальні активи, а й у нематеріальні активи – бренд, компетентність працівників, новітні технології та відносини з акціонерами – важливі аспекти, на які компанії спрямовують свою увагу та зусилля. В умовах розвитку біоекономіки, на думку зарубіжних економістів та дослідників (переважно широка практика європейських та китайських підприємств та організацій), інвестування в ЗІКП розглядається як один із ключових факторів для успішного виходу компаній не лише на регіональний, але й світовий ринок [13]. У відповідності на означену потребу, сучасний еволюційний етап теорії інтелектуального капіталу означений тим, що “окрім традиційних концепцій управління підприємством з'являються та поширюються і нові, які засновані на підвищенні цінності в організації нематеріальних активів та включають складові та елементи інтелектуального капіталу, які за своїми властивостями та характеристиками відмінні від матеріально-грошових ресурсів [3]. У межах даного дослідження концепція системи управління інтелектуальним капіталом підприємства включає представлення: основних принципів вибудови та функціонування системи управління інтелектуальним капіталом підприємства; висвітленням концептуальних підходів до формування системи управління інтелектуальним капіталом підприємства; розробкою структурної моделі інтелектуального капіталу підприємства як презентації просторово-функціональних складових системи нематеріальних активів

суб'єктів підприємницької діяльності в умовах сучасної біоекономіки; механізмів примноження ЗІКП, що забезпечує зростання інтелектуального капіталу підприємств – учасників зеленого підприємництва.

Таким чином, у межах даного дослідження концепція системи управління інтелектуальним капіталом підприємства включає представлення: основних принципів вибудови та функціонування системи; концептуальних підходів до формування системи управління інтелектуальним капіталом підприємства; структурну модель інтелектуального капіталу підприємства як презентацію просторово-функціональних складових системи нематеріальних активів організації; механізмів примноження ЗІКП, що забезпечує зростання інтелектуального капіталу підприємства.

Сутнісне та змістове наповнення доволі дискусійної та остаточно не оформленої економічної категорії “інтелектуальний капітал підприємства” постає з визначення та огляду основних функцій інтелектуального капіталу підприємства (з урахуванням особливостей такого для розвитку зеленого підприємництва):

- творча (забезпечує генерацію, удосконалення та оновлення, а також полягає у можливості примноження інших видів активів/ресурсів підприємства шляхом їх трансформації та подальшої капіталізації);

- накопичувальна (підвищує “концентрацію” корисних та цінних елементів знаннєвого, реляційного, клієнтського, технологічного, соціального та людського капіталів організації);

- системоутворююча (постає з системного підходу до розгляду та аналізу інтелектуального капіталу підприємства, виявлення системних ознак організації сукупності нематеріальних активів підприємства та синергічного ефекту в результаті взаємодії складових/елементів інтелектуального капіталу підприємства);

- виробнича (забезпечує виробничий процес, а також його оновлення через впровадження нових технологій, випуск інноваційних товарів, продуктів, диверсифікації надання послуг);

- стимулююча (мотивує до отримання різних видів благ та цінностей);

- соціальна (генерує та поширює соціально значимі цінності, упорядковує та підтримує ієрархію таких, а також створює блага);

- інформаційна (забезпечує накопичення, систематизацію, поширення та примноження знаннєво-інформаційного капіталу підприємства);

- пізнавальна (полягає у забезпеченні інформацією щодо стану зовнішнього середовища, запитів клієнтів та споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін);

- інтеграційна (об'єднує усі інші активи та ресурси підприємства у досягненні мети, місії підприємства, зокрема забезпечує цілісність одночасно сприяючи поширенню нових, наукових інноваційних знань та освітніх компетенцій у виробництво та бізнес);

- регулююча (обумовлює ступінь динамізму виробничих та соціальних процесів на підприємстві в умовах інноваційного та екоінноваційного розвитку підприємства; розмір інтелектуального капіталу визначає масштаби діяльності організації);

- екоосвітоглядна та освітня (залежить від стану розвитку зеленого інтелектуального капіталу, практики поширення знань, екоінформації, ступеня розвитку соціального капіталу підприємства);

- комунікативна (забезпечує внутрішню- та зовнішню середовищну взаємодію за сучасних можливостей наявних засобів комунікації);

- виховна, аксіологічна (полягає у формуванні актуалізованої особистості, утвердженні норм і правил поведінки суб'єктів, нівелюванні соціального цинізму);

- адаптивна (обумовлює систему дій та процесів з проблеми пристосування до турбулентних умов ведення бізнесу, гарантування організаційної та економічної стійкості);

- оперативна (як складова менеджменту визначається за рівнем хроновідповідності та адекватності укладення певних організаційних рішень/дій, а також можливістю виступати креатором розвитку організаційного потенціалу в умовах різновекторності спрямування інтегративних процесів на підприємства);

- економічна (формує економічно значущі переваги; забезпечує процес куплі-продажу прав та об'єктів інтелектуальної власності; інтелектуальний капітал підприємства є “барометром” прихильності клієнтів, довіри зацікавлених сторін та фінансової стійкості, тощо);

- прогностична (обумовлює майбутні можливості підприємства);

- ціннісно-культурологічна (вибудовує ієрархію цінностей та відіграє провідну роль у формуванні корпоративної культури підприємства);

- консолідуюча (згуртовує соціогрупи, солідаризує, а також забезпечує інтеграцію та мобілізацію людських ресурсів підприємства);

- організуюча (встановлення певного порядку та забезпечення фундаменту інновацій у наслідок внутрішньо- організаційної взаємоузгодженості);

- розвиваюча та науково-дослідна (інтелектуальний капітал підприємства – драйвер інноваційного розвитку та прогресу);

- екологічна (набуває даної функції в процесі розвитку зеленого інтелектуального капіталу, зеленого управління людськими ресурсами, екологічного менеджменту, дотримання принципів зеленої культури, екостандартів, впровадження екоінновацій, реалізації “зелених продуктів” тощо).

У своїй унікальній комбінації для кожної організації означені функції інтелектуального капіталу створюють сприятливі умови для діяльності та подальшого розвитку організації, зменшують підприємницькі ризики, стимулюють фінансове зростання та підвищують стійку конкурентоспроможність та інноваційність підприємств. Зазначені функції інтелектуального капіталу підприємства пов'язані з його ключовими сутнісними ознаками: нематеріально-інтелектуальною природою (відповідає творчій, ціннісно-культурологічній, пізнавальній, прогностичній, розвиваючій, інформаційній, комунікативній функції), як фактору виробництва (виробнича, стимулююча, інтеграційна, регулююча та організаційна функції), соціально-економічною значимістю (адаптивна, економічна, накопичувальна, консолідуюча та оперативна функції).

Простір інтелектуального капіталу підприємства вибудовується через систему управління інтелектуальним капіталом, етапи та механізми, що забезпечує трансформацію та підвищення ступеня уречевлення (матеріалізації) елементів знаннево-інформаційного капіталу. Основною умовою ефективного формування інтелектуального капіталу є належний рівень розвитку особливого середовищного простору, що відповідає в широкому розумінні соціальному капіталу підприємства. Фінансовий ризик купівлі чи оренди елементів інтелектуального капіталу полягає у частковій втраті (або повній) прибутку від таких інвестицій, а природа таких ризиків науковцями визначалася лише в площині опосередкованості самого характеру інвестування. Вважаємо, що ситуація більш складніша, оскільки означений ризик купівлі чи оренди нематеріального (інтелектуального) активу обумовлюється самою структурною моделлю інтелектуального капіталу підприємства, що передбачає системний принцип організації елементів інтелектуального капіталу підприємства.

Отже, не просте додавання з метою максимізації та справедливого очікування на примноження прибутку, як це б мало місце з матеріальними ресурсами; а саме кероване введення нового складового елементу з обов'язковістю забезпечення формування функціональних зв'язків з іншими елементами досліджуваної системи є запорукою успішного інвестування. Дана обставина актуалізує проблему формування системи управління інтелектуальним капіталом, вимагає глибоко пізнання специфіки організації при вибудові структурної моделі нематеріальних активів підприємства та постійного удосконалення самої концепції системи управління інтелектуальним капіталом підприємства. Також варто зазначити, що примноження знаннево-інформаційного капіталу чи організаційного капіталу підприємства є недостатнім для процесу зростання “тіла” інтелектуального капіталу підприємства, а вимагає корпоративного реструктурування нематеріальних активів і доволі часто з віддаленими у часі результатами, ефектами та наслідками.

Коротка історична довідка допоможе сформувати та пояснити наше бачення основ структурної вибудови моделі інтелектуального капіталу підприємства. Дж. Коулмен виокремлює наступні види капіталів підприємства: біофізичні (земля, природні ресурси і т.д.); фінансові; інтелектуальні (нематеріальні активи, робоча сила та інші об'єктивні форми інтелектуальних ресурсів); соціальний капітал (зовнішні та внутрішні зв'язки підприємства); для нас є цінним чітке відокремлення соціального та інтелектуального капіталів [14]. Г. Крог, М. Венцин серед “нематеріальних” активів підприємства, які не відображаються в балансових звітах та формують конкурентні переваги, виділяють: інтелектуальний капітал (знання, технології, зв'язки з клієнтами, здібності персоналу, його досвід); людський капітал – індивідуальні знання та навички та структурний капітал (частина інтелектуального капіталу, яка залишається у підприємства після уходу працівника – кодифіковані знання) [5].

Відповідно, була окреслена проблематика відсутності повної інформації про досліджувані нами активи у традиційних бухгалтерських звітах, а також надання особливої ваги людському капіталу, який не ототожнювався з кадровим складом підприємства. У перших моделях інтелектуального капіталу підприємства клієнтський та організаційний капітали виділялися як складові структурного капіталу. [18].

З часом, наприклад у моделі Е. Брукінг, зазначені складові інтелектуального капіталу підприємства постають як рівноцінні, а також британська дослідниця вважала, що інтелектуальний капітал охоплює усі види нематеріальних активів підприємства [1]. Безперечно, завдяки моделі М. МакЕрлея (рис. 1), було визначено та доведено доцільність включення соціального капіталу як окремої складової інтелектуального капіталу підприємства (запропоновано нову складову інтелектуального капіталу підприємства – “інноваційний соціальний капітал”), оскільки у “певному сенсі те, що називає Л. Едвінсон клієнтський капітал є просто формою соціального капіталу з іншою назвою, хоча соціальний капітал приймає й інші форми, поєднання яких, безперечно, додає вартості фірмі” [19].

П. Онорес де Паблос представив карту різних типів організаційного структурного капіталу компаній: ідіосинкратичного, основного, допоміжного та обов'язкового [21]. Власне більш глибокий розгляд структурного капіталу організації дозволив виокремлювати дослідникам його складові, а також різні способи їх класифікації, відмінності в термінології яких, загалом не постає значною проблемою доволі чіткої диференціації нових компонентів. Головна проблема полягає, на наш погляд, у поясненні як представлені компоненти/складові або блоки нематеріальні активи різного характеру певним чином “співпрацюють” для досягнення стратегічних бізнес-цілей. Одночасно, генези “унікальної/загальноприйнятої моделі” інтелектуального капіталу підприємства сприяла більш ґрунтовному дослідженню сутності сукупності нематеріальних активів організації. Так постало розуміння факту, що

поділ між технологічним капіталом та організаційним капіталом необхідний, оскільки активи, пов'язані зі структурою організації, мають інший характер і походження від активів, пов'язаних з технологією. Е. Салазар та інші, проаналізувавши різні типології інтелектуального капіталу, зазначають, що доцільно сфокусуватися на “вимірі деяких з його компонентів, головне не нехтуючи технологічними активами”, і в остаточному варіанті до інтелектуального капіталу включають: людський капітал, технологічний капітал, організаційний капітал та реляційний капітал [23]. Зазначаючи, що “людський капітал – цінні активи для компанії”, дослідники також вважають, що “у сучасному світі технологічні знання (інноваційний капітал) є потужним інструментом для досягнення ефективності в роботі, так само працівники мало що могли б зробити без існування організаційної платформи, яка дозволяє їм адекватно виконувати свою роботу (інформаційні системи, процедури та інфраструктура – організаційний капітал); ...з технологічним/інноваційним капіталом та організаційним капіталом відбувається унікальне явище: вони виникли внаслідок розподілу структурного капіталу через неоднорідний характер активів, що його складають” [23]. Враховуючи вищевикладене, нами запропоновано структурну модель інтелектуального капіталу підприємства, яка є основою для визначення основних напрямів управління даним активом як фактором інноваційного розвитку зеленого підприємництва. Розглядаючи інтелектуальний капітал підприємства як капітал, що формується взаємодією ноосферної та соціальної матерії за системним принципом організації і являє собою структурну цілісність, знаннево-інформаційні потоки адаптують структуру інтелектуального капіталу до зовнішнього середовища, а соціальний капітал надає стійкості, особливості та унікальності такій структурі для кожного підприємства. Так зона перетину знаннево-інформаційного потоку зі структурним капіталом підприємства охоплює сучасні технології, засоби комунікації, корпоративні бази даних тощо (представлені клієнтами технологічного капіталу); зона перетину з людським капіталом представлена стандартним набором умінь, навичок, знань, професійних вимог тощо (людський капітал у традиційних моделях дослідників) і ці зони характеризуються найвищим рівнем уніфікації; проте результат роботи працівників, креативність, інноваційність обумовлюється соціальним простором – специфікою менеджменту конкретної організації (перетин соціального капіталу та організаційного). Стосовно реляційного капіталу, то різні способи його найменування відображали переважно відносини компанії з клієнтами, проте, у останніх моделях масштаби та вектори охоплення важливих акторів для організації розширюється, включаючи відносини компанії з іншими агентами, не лише пов'язаними з бізнесом, такими як постачальники та союзники, але й з іншими агентами в суспільстві, що змусило “розбити” реляційний капітал на діловий та соціальний капітал пропозицій (на сьогодні відхиляється європейськими дослідниками інтелектуального капіталу), або ж представити ринковий капітал як такий, що сформований клієнтським (стосунки зі споживачами, клієнтами) та реляційним (стосунки з іншими зацікавленими сторонами) капіталами підприємства.

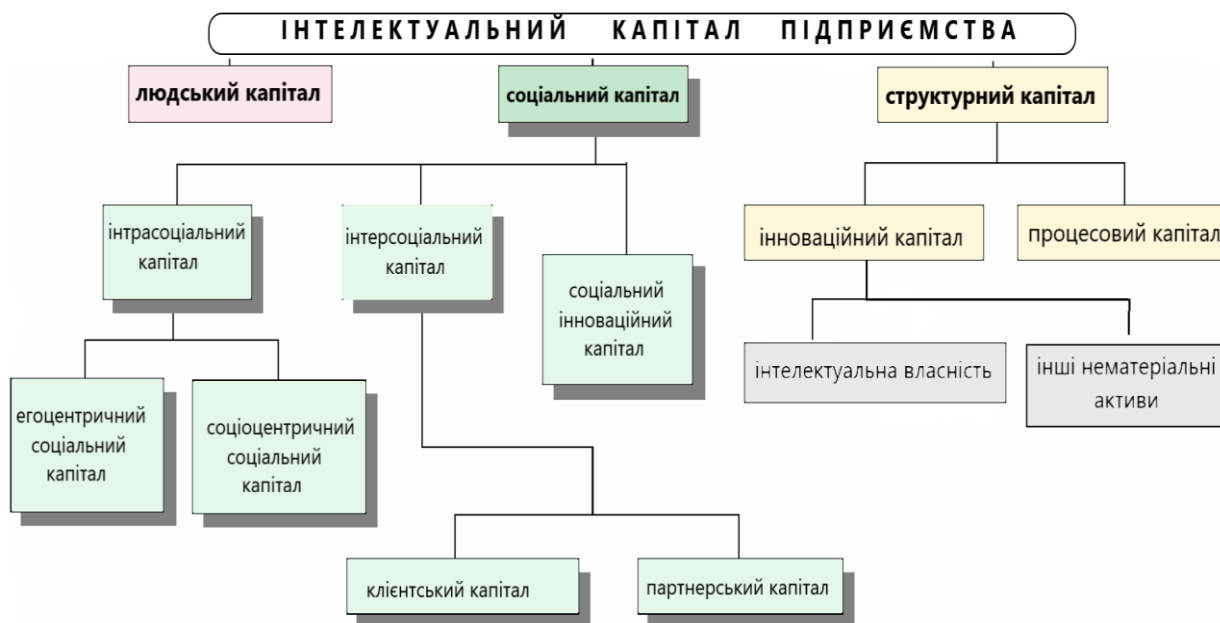


Рис. 1. Модель інтелектуального капіталу підприємства М. МакЕрлея.

Джерело: [19]

Підсумовуючи вищевикладене, дійшли висновків:

- основною складовою інтелектуального капіталу дослідниками визнається людський та інноваційний капітал [9, 12];
- економісти та вчені виокремлюють та надають значної уваги “зовнішній структурі” інтелектуального капіталу (реляційний, клієнтський, ринковий, інтерфейсний та споживчий капітал, капітал

відносин.) акцентують увагу на особливостях зовнішньо організаційної складової, пропонуючи власні поняття, які загалом підлягають ототожненню [2];

- майже обов'язковим елементом моделей інтелектуального капіталу підприємства у працях XXI століття постає інноваційний капітал [17];

- більшість дослідників вважають за доцільне виділяти в структурі інтелектуального капіталу підприємства соціальний капітал; акцентується увага на соціальній структурній складовій у сучасних моделях інтелектуального капіталу підприємства [9, 19];

- обґрунтовується доцільність розгляду ЗІКП за умов розвитку зеленого підприємництва.

Аналіз наукової літератури та емпіричного матеріалу дозволив виявити основні підходи щодо шляхів примноження інтелектуального капіталу як складової системи управління нематеріальними активами організації:

- традиційний – заснований на купівлі інформаційно-інтелектуальних ресурсів, інтелектуальних продуктів з подальшою їх капіталізацією та включенням в економічний кругообіг;

- кооперації – формування сумісних інститутів інтелектуальної діяльності кількох підприємств (освітніх, консалтингових, патентних);

- інтеграції – забезпечення внутрішньо- та зовнішньо-організаційних підсистем інтелектуального капіталу підприємства, а також окремої від таких складової – індивідуального людського капіталу [24];

- системної самоорганізації та саморозвитку – розгляд інтелектуальної діяльності як самостійного процесу, що генерує інтелектуальні ресурси та продукти з подальшою їх капіталізацією, а відтак вимагає самостійної системи управління.

Сучасний зміст системи управління інтелектуальним капіталом підприємства ґрунтується на наступних положеннях:

- означення місії підприємства та формулювання цілей у відповідності їх ієрархічності та важливості;

- означення напрямів, а не чітких директив в управлінській практиці, досягнення певного “люфту” альтернативності через актуалізацію ініціативності персоналу;

- прогностичного регулювання, самоаналізу, адаптивності моделей до відповідних змін середовища та економічної ситуації;

- моніторингового супроводу на усіх етапах управління інтелектуальним капіталом підприємства;

- підвищення ефективності використання капіталу через використання “латентних активів” інтелектуального капіталу підприємства;

- впровадження комплексної оцінки результатів діяльності з урахуванням взаємозалежності елементів інтелектуального капіталу підприємства.

Основні функції системи управління інтелектуальним капіталом підприємства як складової організаційного менеджменту полягають у:

- сприянні примноженню соціального та людського капіталів підприємства як системотворчої детермінанти розвитку та ефективного використання інтелектуального капіталу підприємства;

- забезпеченні взаємообумовленості стратегічного менеджменту зі структурною моделлю інтелектуального капіталу підприємства;

- регулюванні та підтриманні взаємозв'язку між складовими системи “інтелектуальний капітал”;

- організації та проведенні моніторингу внутрішньо-корпоративного рівня розвитку інтелектуального капіталу підприємства;

- оцінці комерціалізації використання інтелектуального капіталу підприємства;

- забезпеченні примноження ЗІКП, зростанні “зеленої” мотивації та розвитку екомаркетингу.

Висновки. Ефективне управління інтелектуальним капіталом підприємства відкриває стратегічні перспективи для його розвитку, оскільки сприяє підвищенню конкурентоздатності, інноваційності та інвестиційної привабливості. Практична реалізація концепції формування, управління та ефективного використання ЗІКП підвищить якість управління корпоративним інтелектуальним капіталом в умовах зеленого підприємництва. Проблема прогностичності та результативності впровадження системи управління інтелектуальним капіталом підприємства може бути вирішена через глибоке пізнання сутності, специфічності, унікальності природи та особливостей генези кожного складового елементу інтелектуального капіталу підприємства та пізнання механізмів синергічної взаємодії таких, які за умов наявності відповідного середовища максимальної реалізації взаємозв'язків за принципом системності та компліментарності набувають здатності до самопідтримання та саморозвитку.

Література

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 288 с.

2. Ілляшенко С. М. Актуальні проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства. Механізм регулювання економіки. 2008. № 2. С. 91–101.

3. Кельчевская Н.Р. Управление интеллектуальным капиталом промышленного предприятия: учебное пособие / Н. Р. Кельчевская, И. М. Черненко. Екатеринбург : Уральский университет, 2014. 194 с.

4. Кендюхов О.В. Эффективное управление интеллектуальным капиталом : монография. Донецк: ДонУЕП, 2008. 363 с.
5. Круг Г., Венцин М. Роль менеджмента знаний в достижении устойчивых конкурентных преимуществ. Инновационный и технологический менеджмент. 2001. № 8. С. 91–96.
6. Каплан Р. С. Стратегические карты. Трансформация нематериальных активов в материальные результаты / Р. С. Каплан, Д. П. Нортон. Москва : ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2007. 512 с.
7. Литвінов О. В. Визначення сутності інтелектуального капіталу. *Modern Economics*. 2018. № 11. С. 98–104.
8. Сакайя Т. Стоимость, создаваемая знаниями, или История будущего. Москва : Academia, 1999. 721 с.
9. Собко О.М. Интеллектуальный капитал підприємства: концептуалізація – функціонування – розвиток. Тернопіль: Крок, 2014. 360 с.
10. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организации. Москва : Academia, 1999. 433 с.
11. Торба О. В. Интеллектуальный капитал як об’єкт бухгалтерського обліку: визначення та методика оцінки. *Інтернаука*. 2017. № 2(2). С. 62–67.
12. Чухно А. А. Интеллектуальный капитал: сутність, форми і закономірності розвитку. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 48–55.
13. Chang S., and Chen Y. Determinant of Green Intellectual Capital. *Management Decision*. 2012. № 1(50). P. 74–94.
14. Coleman J.S. *Foundations of Social Theory*. Cambridge : Harvard University Press, 1990.
15. Costanza R. Ecological economics in 2049: Getting beyond the argument culture to the world we all want. *Ecological Economics*. 2020. URL : <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106484> (дата звернення 22.06.2020).
16. Dangelico R., Devashish P., Pontrandolfo P. Green Product Innovation in Manufacturing Firms: A Sustainability-Oriented Dynamic Capability Perspective. *Business Strategy and the Environment*. 2016. № 26. P. 490–506.
17. Dumay J., Guthrie J. Involuntary disclosure of intellectual capital: is it relevant? *Journal of Intellectual Capital*. 2017. № 1 (18). P. 29–44.
18. Edvinsson L., Malone M.S. *Intellectual Capital*. New York : Harper Business, 1997.
19. McElroy M.W. Social innovation capital. *Journal of Intellectual Capital*. 2002. № 1 (30). P. 30–39.
20. Mouritsen J. Classification, measurement and the ontology of intellectual capital entities. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*. 2009. № 2 (13). P. 154–162.
21. Pablos O.P. Measuring and reporting structural capital: Lessons from European learning Firms. *Journal of Intellectual Capital*. 2004. № 5. P. 629–647.
22. Pham N.T., Hoang H.T., Phan Q.P.T. Green human resource management: a comprehensive review and future research agenda. *International Journal of Manpower*. 2019. URL: <http://doi.org/10.1108/IJM-07-2019-0350> (дата звернення 11.06.2020).
23. Salazar E.A., Castro G.M., Sáez P.L. Capital intelectual. Una propuesta para clasificarlo y medirlo. *Academia Revista Latinoamericana de Administración*. 2004. № 37. P. 1–16.
24. Sveiby K.-E. *The New Organizational Wealth: Managing & Measuring Knowledgebased Asset*. San Francisco : Berrett-Koehler Publishers, 1997.
25. Weng H., Chen J., Chen P. Effects of Green Innovation on Environmental and Corporate Performance: A Stakeholder Perspective. *Sustainability*. 2015. № 7. P. 4997–5026.

References

1. Brooking, E. (2001), *Yntellektualnyi kapytal kliuch k uspekhu v novom tysyachelety* [Intellectual capital: the key to success in the new millennium.], Piter, St. Petersburg, Russia.
2. Ilyashenko, SM (2008), “Actual problems of management of intellectual capital of the enterprise”, *The mechanism of economic regulation*, no 2, pp. 91–101.
3. Kelchevskaya, N.R. and Chernenko I.M. (2014), *Upravlenye yntellektualnym kapytalom promyshlennoho predpriyatiya* [Management of intellectual capital of an industrial enterprise: a textbook], Ural University, Yekaterinburg, Russia.
4. Kendiukhov, O.V. (2008), *Efektivne upravlinnia intelektualnym kapitalom* [Effective management of the intellectual capital], DonUEP, Donetsk, Ukraine.
5. Krog, G. and Ventsin, M. (2001), “The role of knowledge management in achieving sustainable competitive advantages”, *Innovation and technology management*, no 8, pp. 91–96.
6. Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (2007). *Strategicheskie kartyi. Transformatsiya nematerialnykh aktivov v materialnyie rezultaty* [Strategy maps. Converting intangible assets into tangible outcomes], ЗАО “Olimp-business”, Moscow, Russia.
7. Litvinov, O.V. (2018). “Identification of significant intellectual capital”, *Modern Economics*, no 11, pp. 98-104. doi:10.31/modecon.V11(2018)-16.
8. Sakaya, T. (1999), *Stoymost sozdavaemaia znaniyamy yly ystoriya budushcheho* [The value created by knowledge, or the History of the future], Academia, Moscow, Russia.
9. Sobko, O.M. (2014), *Intellektualnyi kapital pidpriemstva: kontseptualizatsiia – funktsionuvannia – rozvytok* [Intellectual capital at enterprise: concept – functioning – development], Krok, Ternopil, Ukraine.
10. Stewart, T.A. (1999), *Intellektualnyi kapital. Novyyi istochnik bogatstva organizatsii* [Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations], Academia, Moscow, Russia.
11. Torba, O. V. (2017), “Intellectual capital as an object of accounting: denition and methodology of valuation”, *Internauka*, no 2(2), pp. 62–67.

12. Chukhno, A. A. (2002), "Intellectual capital: the essence, forms and patterns of development", *Ekonomika Ukrainy*, no 11, pp. 48–55.
13. Chang, S. and Chen, Y. (2012), "Determinant of Green Intellectual Capital", *Management Decision*, no 1(50), pp. 74–94.
14. Coleman, J.S. (1990), *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press, Cambridge, USA.
15. Costanza, R. (2020), "Ecological economics in 2049: Getting beyond the argument culture to the world we all want", *Ecological Economics*, available at: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2019.106484> (Accessed 22 Sept 2020).
16. Dangelico, R., Devashish, P. and Pontrandolfo, P. (2016), "Green Product Innovation in Manufacturing Firms: A Sustainability-Oriented Dynamic Capability Perspective", *Business Strategy and the Environment*, no 26, pp. 490-506. doi:10.1002/bse.1932.
17. Dumay, J. and Guthrie, J. (2017), "Involuntary disclosure of intellectual capital: is it relevant?", *Journal of Intellectual Capital*, no 1 (18), pp. 29–44.
18. Edvinsson, L. and Malone, M. (1997), *Intellectual Capital*. Harper Business, New York, USA.
19. McElroy M. W. (2002), "Social innovation capital", *Journal of Intellectual Capital*, no 1 (30). P. 30–39. doi: 10.1108/14691930210412827.
20. Mouritsen, J. (2009), "Classification, measurement and the ontology of intellectual capital entities", *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, no 2 (13), pp. 154–162. doi: 10.1108/14013380910968665.
21. Pablos, O.P. (2004), "Measuring and reporting structural capital: Lessons from European learning Firms", *Journal of Intellectual Capital*, no 5, pp. 629–647. doi: 10.1108/14691930410567059.
22. Pham, N.T., Hoang, H.T. and Phan, Q.P.T. (2019), "Green human resource management: a comprehensive review and future research agenda", *International Journal of Manpower*, [Online] available at: <http://doi.org/10.1108/IJM-07-2019-0350> (Accessed 11 Sept 2020).
23. Salazar, E.A., Castro, G.M. and Sáez, P.L. (2004), "Capital intelectual. Una propuesta para clasificarlo y medirlo", *Academia Revista Latinoamericana de Administración*, no 37, pp. 1–16.
24. Sveiby, K.-E. (1997). *The New Organizational Wealth: Managing & Measuring Knowledge-based Asset*. Berrett-Koehler Publishers, San Francisco, USA.
25. Weng H., Chen J., Chen P. "Effects of Green Innovation on Environmental and Corporate Performance: A Stakeholder Perspective", *Sustainability*, no 7, pp. 4997–5026. doi:10.3390/su7054997.

Надійшла / Paper received : 13.07.2020
Надрукована / Paper Printed : 28.09.2020